

Universitätsbibliothek Paderborn

Venerabilis Patris Thomæ à Jesu ... Opera Omnia

Homini Religioso Et Apostolico Tam Qvo Ad Vitæ Activæ, Qvam
Contemplativæ functiones utilissima, Duobus Tomis Comprehensa. In
Qvibvs Singvlari Pietate, Varia Ervditione Clariori Et Breviori Stylo
Continentvr Et Explicantvr ...

Tomás <de Jesus>

Coloniæ Agrippinæ, 1684

Q. XXXIV. Vtrum Theologia symbolica metaphorica comprehendat omnia,
ad quæ se extendit sensus figurativus, & sensus iste omnes figuræ, &
tropos, de quibus agunt Rhetorici?

urn:nbn:de:hbz:466:1-38621

Dicendum tamen est cum communi sensu en-
tis Theologorum in figuratis loquuntur ionibus
Scriptura datur sensum litteralem improprium, &
est ille, quem immediate significant ex intentione
Spiritus sancti. Prob. quia alias predicta loca
non haberent sensum litteralem, nec spiritualem,
cum iste sicut datur in litterali: quod in digno-
sest Spiritu sancto proferente predicta verba. Un-
de nullum datur mendacium, nec sequitur ab-
surdum, cum tales loquitiones non significent,
q. id voces exprimunt, sed quod Spiritus san-
ctus sub his figuris intendit: dicit enim Christus
leo v. g. non secundum naturam, sed secun-
dum fortitudinem. Cum autem sancti Pates di-
cunt, q. i. rendunt esse sensum spiritualem, & non
litteralem in his loquitionibus, sicut in cunctis
persuadere, ut non sustinuit in cortice litteræ, sed
in quiramus, quid voluerit significare Spiritus
sanctus, quam significacionem appellant sensum
spirituale, non tamen in acceptione communiter
recepta, & ut distinguitur a litterali, quem ipius
non negat. Per quod patet ad rationes Lyrae responsum.

Si adhuc queras, an sicut sensus spiritualis di-
viditur in tropologicum, allegoricum, & anagor-
icum, ita litteralis solum dividatur in proprium
& symbolicum, seu metaphoricum? Respondeo,
hanc esse principalem divisionem sensus litterali:
sed plures aliae divisiones & subdivisiones af-
fertur ab Auctoriis, quas breviter causas omi-
nit. Sensus igitur litteralis, quem Spiritus sanctus
immediate per voces, sive proprias, sive figuratas
significare voluit, ille intelligitur esse, qui vel una-
nimis consensu sanctorum Patrum recipitur, vel a
Concilii, & summo Pontifice declaratur utra-
lis, vel qui ex antecedentibus & consequentibus
contextus aperte colligitur: quavis de aliis quibus
locis obscurioribus sint diverse sententiae. Qui le-
cer possit dividere in vocalem & significativum: de
vocali igitur valde materiali non curamus, sed
de significativo.

Hic significatus sensus sumitur formaliter ex
significatione vocis, & vel est proprium, vel figu-
ratus. Proprius est, qui sumitur secundum pro-
priam significacionem, qui dicitur historicus,
quando simpliciter narrat dictum, vel factum
vel dicitur mythologicus, quando redditationem
dicti vel facti, vel dicuntur analogicus, quando ob-
stenditur convenire cum aliis locis. Figuratus
est, qui sumitur secundum significacionem figura-
ratam, ut per metaphoram, vel per hyperbole,
vel per ironiam, &c. Omnes huc accommoda-
tum, propheticum, & physicum, de quibus videtur
possit in Scripturis & expositione D. The-
on 1. part. quib[us] 1. art. 10.

Q V A E S T I O N E XXXIV.

*Vtrum Theologia symbolica seu metaphorica
comprehendat omnia, ad que se extendit
sensus figuratus: & sensus iste ex-*

*tendat ad omnes figuratas. O tro-
pos, de quibus agunt Rho-
torum, & orationis figurae.*

Suppono tropos a figuris discriminari in hoc,
quod ut opus est morato à propria significa-
tione in aliam, sive hoc fieri in locis verbis, sive in
sermone, seu oratione conjuncta. Figura autem

consistere potest in propria significazione verbo-
rum, & minime translati, sive hoc fieri per adje-
ctionem, sive per derractionem, sive per similitudinem. Tropi igitur, qui consistunt in verbis, sunt
metaphora, quae est translatio à propria ad impro-
priam significacionem proper aliquam simili-
dinem. Sic Christus dicitur leo, & agnus, synecho-
the, quae sumit partem prototypi, vel totum pro
parte, aut antecedentia pro consequentibus, & c.
contra Gen. 23, sepelivit Abraham uxorem suam.
Metonymia, quae sumit causam pro effectu, effec-
tum pro causa, continens pro contento, signum
pro rebus. Hierusalem, quae occidit Propheta-
ta, Plal. 22. Calix meus inebrians, &c. Antonynasia,
quae aliquid ponit pro nomine, vel pro particula-
ri ratione excellente, quod est commune plurimi-
bus, in Christis dicitur filius hominis. Onomatopeia
qua singula nomina non habent illa Hier., sibi
magis sufficiunt iauri, cat, achresti, quae abutent vocabu-
lis tubaen rei, quae nomen non habet, aliud ex
propinquio, ut Adiscit costam in mulierem, Gen-
nes. 2. Metalepsis, quae unum pro alio distantem po-
nit, ut regnum ab origine.

Tropi, qui consistunt in sermone, seu pluribus
vocabulis ligatis, sive allegoria, quae aliud verbis, a-
liud sensu ostendit. Et quam est obscurior dicitur
enigma, ut de comedente exsistat cibus, &c. Jud. 14.
Ironia est, qui ostendit sententiam contraria verbi
cum irrefutione Gen. 3. Ecce Adam quasi unus ex nobis,
&c. Anaphora, quando oppositum à significato
intendit. 3. Reg. 2. 1. Benedictus Naboth DEUM &
Regem est, maledixit, Periphrasis, quae pluribus
verbis dicit, quod paucioribus poterat. Cant. 1.
Osculetur me scelus oris sui. Hyperbole, quae dividit
verba & ordinem transgreditur, ut septem subje-
cta trioni. Hyperbole, quae nimium rem augit, vel
minuit. Genes. 22. Multiplicabo semen tuum sicut
stellas cali, &c.

Figure, aliae sunt grammaticales, aliae Rhetori-
ca, grammaticales sunt: Ellipsis, quando subi-
nvolvendam est aliquid quod in oratione deest.
Zeugma, quando quod deest, sumitur de proximo
manente in eodem genere, nomine & caso. Sylla-
psis, quando quod deest, de proximo assumitur,
mutato tamen genere vel numero, vel caso. Prolepsis,
quando quod primum dicatur in oratione,
intelligitur in existentibus. Enallage, quando
una pars orationis ponitur pro altera. Aribarismus,
antiqua loquacitate, quae siu non venit. Helenismus,
oratio, quae servat leges Graecorum.

Figure Rhetorica in verbis per adjectiōem
sunt: repetitio, conversio, complexio, conduplica-
tio, traductio, synecdoche, polylynde, onus gradatio.
Per detractionem diffusio, adjunctione, disjunctione,
synecdoche. Per finalitudinem annominatio,
cadens, definitio, comparatio, antithesis, communia-
tio.

Figure in sententiis, interrogatio, quæ interro-
git, non quæ rogant, sed iostans. Responsio, quæ
respondit in interrogatiōem. Subiectio, quando Orator
leipsius interrogat, subiisque respondit. Occupa-
tio, quando præoccupat, quæ fibi poterant obici.
Correctio, quando emenda priorē tentatiā
per aliam magis idoneam. Dubitatio, quod nobis
dicendum sit, quæ sit. Communitatio, quando ipsos
cōsulimus adveniatios. Prospopœia, ficta persona
ut inducōtiō. Apostrophe, iesi ferme avefus à re-
presenti. Hypopyxis, quādō restia exprimuntur,
ut ipsi osculi, confici, videantur. Apostopesis, q. ā
do aliquid supprimunt ad exprimendum at-
tinet.

Quam,

Etim. *Etopia*, imitatio, seu representatio viræ, & mortuæ alicujus. *Emphas*, quando in aliquo dicto aliquid veniat in laet. *Sustentatio*, q̄ sa diu suspendatur auctorum animi. *Prermissio*, cū dicimus à nobis præterire ea, q̄a tunc maxime dicimus. *Licentia*, quando dicitur aliquid, quod licet non offendat, est caput eius, quod verei aut metuere debebat. *Concessio*, cū aliquid datur adversario, ut inde acrius uigamus. *Distributio*, cū aliquid in multis partibus dividimus, & singularis suam explanationem adjicimus. *Permissio*, cū multum confidimus caute, camque adversarii arbitrio committimus. *Deprecatio*, cū auxilium imploramus. *Excratio*, quando malum alicui imprecatur. *Epiphonema*, est rei jam dicta, & probata summa acclamatio. *Exclamationis significatio doloris*, aut indignationis per aliquus rei compellationem.

Hæc breviter dumtaxat (licet prolixius fateor, quam par erat ad propositum nostrum) occasione data recensere volui, cū ex hoc capite Dionysii paucas possim movere mysticas questiones, & fortasse per ista, à materia nostra nonnihil extranea utilitatem etiam consulendum est. Quibus igitur suppositis,

Dicendum est, nec symbolicam Theologiam ut metaphorica est, se extendere ad omnia, ad quæ sensus figurativus: nec sensus figurativus ad omnes tropos & figura rhetorica. Ratio est, quia symbolica Theologia metaphorica solum agit de metaphoris, sub quibus DEUM, aut actiones ejus possumus per aliquam similitudinem indagare: hoc enim testantur exempla, que Dionysius adducit in hoc capite, hoc etiam sic intelligit D. Thom. loco supra citato. Sensus autem figuratus ad plura alia se extendit, quam ad metaphoras, ut vidimus questione praecedenti. Si autem symbolica Theol. sumatur in tota sua amplitudine, latius videtur patere quam sensus figuratus, ut dicimus quæst. sequent.

Deinde sensus figuratus solum comprehendit ea, quæ habent significationem figuram, & non propriam in figura autem Rhetorica (ut diximus in prænotatione) non semper invenitur significatio translatæ, ut videat est in fide omnibus figuris à nobis supra numeratis. Tropi autem, ut in plurimum cadunt sub sensu figurativo, cū in omnibus fidei inveniatur sufficiens permutatio significacionis, quod prædicta consideranti facile patet.

Objicies, sensus figuratus, ut ipsum nomen indicat, est de locis Scriptura figuratis, seu figuram aliquam continentibus: ergo non solum ad tropos, sed ad figuræ etiam se extendere debet. Confirmatur, q̄a Scriptura sacra uitur omnibus, vel fidei omnibus figuris tam grammaticalibus, quam rhetoricas à nobis recentibus, ut se Spiritus sanctus accommodaret in illa capti, & modo nost. oloquendi, & intelligendi; sed figuræ ita ad nullum sensum possunt pertinere, nisi ad figura riuante, go ad illum spectant. Min. prob. quia non pertinent ad sensum proprium, nempe historicum, theologicum, aut analogicum, nec ad accommodaritum, nec ad propheticum, nec ad physicum: ergo ex sufficiensi partium enumeratione ad figuratum pertinet.

Relp. ad argum. conced, antecedens, & ad consequentia: dicendum, apponere si posse non esse figuræ, quod est falsum: tropi enim figuræ etiam latus, sed tribuitur illis hoc nomen græcum

significans conuersationem, mutationem, aut translationem, ut dicentur ab aliis figuris, in quibus non necessario invenitur translatio. Cū autem sensus figuratus sit in vocibus translatis à propria ad impropiam significacionem, ideo le extendit ad tropos, & non ad figuræ illas, quæ translationem non important. Ad confirmationem conced maj. & neg. min. & ad probat. neg. antecedens: aliqua enim ex illis pertinent ad sensum historicum, aliqua ad alios sensus iuxta materiam, de qua agitur, v.g. Genes. 3. v. 8. In medio ligni paradisi, id est, lignorum per figuram enallagmatis, periret ad historiam Joan. 16. v. 20. Amen, amen dico vobis, quia, &c. est figura conduplicatrix, pertinet ad theologicum. Item Joan. 10. v. 34. Nonne scriptum est in lege vestra, quia ego dixi, dixi estis, &c. est figura interrogatio, & pertinet ad analogicum, & sic de ceteris.

Q V A E S T I O XXXV.

Quid denique sit Theologia symbolica generaliter sumpta, quibus etiam nominibus appellatur: & quomodo dividatur?

Post S. Dionysii librum, qui vel alicubi delicit, vel non amplius extat de symbolica Theologia, multi alii Auctores de hac materia scripsierunt: ut Joannes Cyparissianus decade 1. Eucherius Episc. Lugd. in libro formularum spiritualis intelligentie, Theodorerus, cuius operis de hac materia meminit Brassicanus, & post plures alios, quos ipse refert, Maximilianus Sandanus. Ex quibus colligitur

Primo hoc nomen *symbolum*, à quo Theologia ista appellatur *symbolica*, plusquam viginti pollere significationibus, quas ferè omnes Bochius quibusdam versibus colligit, ut symbolicis questionibus præfigeret: ex quibus tamen significatis ea sunt præcipua, quæ DEUM respiciant, & ad intentum pertinent nostrum, ac primò quidem symbola dicuntur breves quedam sententiae, sensum aliquem argutum recondentes: qualia extant symbola Pythagoræ. Secundò etiam symbola dicuntur nota aliqua significativa aliquid mysterij: ut apud Ægyptos ibi designabat salutem publicam vigilantium, leo fortitudinem, &c. immo & masculine symboli appellabantur litteræ, sive nota, quibus indicabatur locus, quo essent militi conveniunt. De quo meminit Justinus lib. 1. in quibus sensibus dicuntur symbola, & symbolica signa illa, quæ in sacra Scriptura perfectionem DEI, vel factorum mysteriorum significant obsercum, & figuratum involvent, sive in verbis simplicibus sive compositis. De quorum verborum sensu extorquendo agit *symbolica Theologia*.

Secundò colligitur, quod Theologia symbolica possit definiti doctrina de DEO, & de rebus divinis symbolo involuta, & explicata. Unde variis nominibus, quasi quibusdam breviis definitionibus solet appellari: s. *Theologia significativa*: *Theologia umbratica*: *Theologia arcana*: *Theologia mystica*, non tamen in eo sensu, in quo hic appellamus contemplationem obsecram, de qua D. Dionysius in hoc libro, sed quatenus sub cortice verborum absconditur sensus: mysticus enim id est ac absconditus, & occultus, ut sapientiam.

Ter.